

БЪЛГАРСКА
НАРОДНА БАНКА

Указания
за разпределение на разходите и ползите,
свързани с ликвидността

1. Въведение

Настоящите указания за разпределение на разходите и ползите, свързани с ликвидността, се издават във връзка с чл. 1, ал. 5, т. 2 на Наредба №11 на БНБ за управлението и надзора върху ликвидността на банките.

В съответствие с Указанието на БНБ за приложението на процеса за надзорен преглед, по-специално с изискванията, свързани с вътрешното управление, наличието на ефективен механизъм следва да стане част от диалога между БНБ и банките, при оценката на рамката за управление на ликвидния риск. Оценката на механизмите за разпределение, свързани с ликвидността, е от значение в рамките на общия подход за управление на ликвидния риск.

Целта на тези указания е да осигурят ръководни принципи за банките, по отношение на елементите, които да бъдат взети предвид при създаването и прегледа на подходящи механизми за разпределение на разходите и ползите, свързани с ликвидността. Тези указания третираят понятието ликвидни разходи от гледна точка не само на преките разходи за финансиране, а също и на съответните косвени разходи, като например цената за осигуряване на допълнителна ликвидност при извънредни обстоятелства. Ефективният механизъм за разпределение следва да улесни и засили добрите практики по отношение на ликвидния риск¹. Указанията помагат на банките да свържат своите стратегически цели с разпределението на ликвидните си ресурси. Използването на механизми за вътрешно ценообразуване позволява на банките да подобрят процеса по ценообразуване на продуктите, оценката на резултатите от дейността, оценката на нови продукти и увеличаването на средствата за управление на активите и пасивите. Указанията следва да се прилагат към всички значими балансови и задбалансови групи дейности. Те също имат за цел да обвържат риска, произтичащ от отделните групи дейности с поетата от тях експозиция към ликвиден риск, засягаща банката като цяло.

Указанията са насочени към вътрешното управление на риска в банките и в съответствие с принципа на пропорционалността се прилагат в зависимост от големината, естеството на дейността и структурата на финансиране. Надеждността и завършеността на разработените от банките методологии ще бъдат оценявани в рамките на процеса за надзорен преглед и оценка.

Настоящите указания имат за цел:

- разработване от банките на адекватен и всеобхватен механизъм на ценообразуване, който да включва всички съществени разходи, ползи и рискове, свързани с ликвидността; и
- създаване от ръководството на подходящи стимули за разумно управление на ликвидния риск.

Банките следва да правят разграничение между преки (напр. пазарни разходи за набиране на средства) и непреки разходи (напр. разходите за допълнителни ликвидни средства), тъй като разгледаната концепция за трансферно ценообразуване на финансирането се базира

¹ В приложение № 1 са представени примери за такива ефективни механизми.

на тези два елемента. На първо място, като минимално изискване, следва да бъдат обхванати едновременно разходите за набиране на средства, от гледна точка на управлението на активите и пасивите, и разходният компонент от кривата на доходността (преки разходи за финансиране). На второ място, за да се изчисли правилно трансферната цена на финансирането, се включват и непреките разходи за ликвидност. При тях се прави разграничение най-малко между: 1) ликвидни разходи при падежни несъответствия, свързани с ликвидния хоризонт², а не с лихвения хоризонт; 2) ликвидни разходи за извънредни обстоятелства, включително разходите за поддържане на допълнителна ликвидност за покриване на неочаквани ликвидни нужди (ликвиден буфер), както и риска при подновяване на експозициите (roll-over risk); и 3) другите категории експозиции към ликвиден риск, например разходите за държавен риск, който може да възникне за банки, притежаващи експозиции във валути, които не са конвертируеми.

2. Принципи

Принцип 1 – Механизъмът за разпределение на разходите и ползите, свързани с ликвидността, е важна част от общата рамка за управление на ликвидността и следва да е съобразен с рамката за управление, толеранса към риск и процеса на вземане на решения.

1. Механизъмът, който разпределя разходите, ползите и рисковете, свързани с ликвидността, е част от рамката за ефективно управление на риска в банката. Ликвидността е ограничен ресурс и следователно е необходимо подходящо измерване на разходите и ползите, което е от съществено значение за поддържане на устойчиви бизнес модели и за повишаване на ефективността на отделните банки и на банковия сектор.
2. Отправна точка при разработването на механизъм за разпределение е системата за трансферно ценообразуване на финансирането (ТЦФ) на банката. Обичайният механизъм за трансферно ценообразуване се използва за определяне цената на предоставените заеми или за изчисляване на приноса към нетния лихвен доход от дейността на отделните структурни звена, продукти и клиенти. Системите за ТЦФ могат да се използват и за целите на управлението, бюджетирането, планирането на приходите и управлението на активите и пасивите.
3. Цените, получени от механизма за разпределение на разходите и ползите, свързани с ликвидността, макар и основани на пазарни оценки, дават повече информация, в сравнение с традиционните счетоводни данни.
4. Банките следва ясно да определят толеранса си към ликвиден риск³. Този толеранс, заедно с бизнес модела и избраната стратегия на банката, определя същността на функциониращия механизъм за разпределение, свързан с ликвидността.

² Например, при предоставен кредит за срок от 3 години, с фиксиран лихвен процент, финансиран с 3 месечни търговски книжа, които се подновяват на всяко тримесечие, подходящата цена на ликвидността е 3 годишната цена на финансиране, а не цената на издадените търговски книжа за първите три месеца.

³ Вж. Ръководни принципи на БНБ за управление на риска.

5. Въз основа на предварително определения толеранс към ликвиден риск и заедно с други елементи от управлението на риска, лимити за несъответствия, лимити за концентрация, ликвидни буфери и други количествени измерители, механизмът за разпределение следва да осигури на ръководството инструмент за ефективно планиране на ликвидната структура на балансовите позиции.

Принцип 2 – Механизмът за разпределение на разходите и ползите, свързани с ликвидността, се подпомага от подходяща структура на управление.

6. Общата методология, използвана за управление на ликвидността и риска, се одобрява от надзорния съвет или съвета на директорите на банката. Получените вътрешни цени следва да бъдат формирани по прозрачен и последователен начин. Управителният съвет, членовете на съвета на директорите или друг колективен орган, на който са делегирани тези правомощия (напр. комитета за управление на активите и пасивите), изрично одобрява цялостния механизъм за разпределение, свързан с ликвидността, и политиките, поне веднъж годишно.
7. Отчитайки значението на вътрешните цени при ценообразуването на продуктите, компетентният орган за управление следва да се увери, че съответните управленски нива прилагат правилно и ефективно получената информация и са с достатъчно опит и квалификация, за да използват в максимална степен тази информация при изпълнение на своите отговорности.
8. Механизмът за разпределение на разходите и ползите, свързани с ликвидността, се контролира и наблюдава по прозрачен начин от независимо звено, например от функцията по контрол на риска. Независимият контрол и наблюдение са важни елементи, тъй като вътрешните цени влияят върху определянето на пределната цена на продуктите, както и на резултатите от дейността на структурните звена.
9. Цените, получени по установената методология, се използват за вътрешно ценообразуване на ликвидността, оценка на резултатите от дейността и оценка на нови продукти или дейности, за всички значими сфери на дейност, отчитани както балансово, така и задбалансово. Ако компетентният орган за управление на банката иска да стимулира определено поведение, това трябва да бъде предмет на отделно, официално одобрение и процес на отчитане. Обективността на вътрешните цени следва да бъде поддържана с цел правилно отчитане и определяне на цената на ликвидността.
10. Функцията, ангажирана с прилагането на механизма на вътрешно ценообразуване, следва да бъде ориентирана към предоставяне на услуги, а не генериране на печалба, при изпълнение на своята роля. В по-големите банки, служителите, заети с тази функция, не следва да имат зададени цели за генериране на печалба от тази дейност. В съответствие с принципа на пропорционалност, функцията, отговорна за вътрешното ценообразуване, разполага с подходящи технически системи и бази данни. Печалбите или загубите на тази функция се оценяват и са прозрачни в рамките на организацията.

11. Препоръчва се използването на цялостен подход към разпределението на разходите, свързани с ликвидността. За да се насърчи подходящо взаимодействие между централното управление и дъщерните дружества на по-големите банки, следва да са налице съгласувана рамка за вътрешно ценообразуване и политики, които се прилагат в цялата организация и за съответните балансови и задбалансови дейности, дори когато звената, отговорни за управлението на ликвидността на дъщерните дружества, могат да работят самостоятелно. Централизираната функция за управление на активите (когато има такава) следва да познава балансовите и задбалансовите позиции на банката.

Принцип 3 – Резултатите от прилагането на механизма за разпределение се използват ефективно и правилно и в съответствие с дейността на банката.

12. Механизмът се създава по начин, който гарантира, че крайните потребители в банката разбират резултатите и знаят как да ги използват при вземането на решения, които влияят на финансовото състояние на банката. За да се постигне максимален ефект, вътрешните цени следва да бъдат достъпни за нивата, които вземат решения за отделните транзакции или, когато е необходимо, за групи транзакции със сходен ликвиден риск. Необходимо е да бъде налице подходящо взаимодействие между структурните звена и функцията, ангажирана с изчисляване на вътрешните цени. Структурните звена следва да разбират същността на вътрешните цени, а функцията по управление на активите е необходимо да разбира същността и последиците на извършените сделки върху финансирането.

13. Методологията за ценообразуване на ликвидността следва да компенсира осигуряващите ликвидност за сметка на нейните потребители.

14. Чрез механизма за разпределение на ликвидността се формират цени, които се използват по подходящ начин, който отразява размера и сложността на дейността на банката. Въпреки че ликвидността обикновено се управлява на ниво банка, всяка финансираща операция следва да има индивидуално определена цена. Вътрешните цени следва да съответстват на пазарните цени на финансирането на едро, когато е възможно.

Принцип 4 - Приложното поле на вътрешните цени е достатъчно широко, за да обхваща всички важни групи активи, пасиви и задбалансови позиции, по отношение на ликвидността.

15. Безсрочните депозити, като съществена част от пасивите на банките, се третират по начин, който предполага, че финансирането на дребно е по-стабилен източник на финансиране от това на едро. По отношение на задълженията с фиксиран падеж, може да се приеме, че клиентите на дребно са по-малко чувствителни, отколкото лицата от пазара на едро. При ликвидна криза е по-малко вероятно да бъдат изтеглени средства на дребно (или има по-дълго време за реакция) и следователно са по-надеждни от гледна точка на ликвидността. Въпреки това, следва да се прецени риска от изтегляне на депозити на виждане на физически лица. Функциите, привличащи депозити, е важно да бъдат възнаградени за набирането на стабилно финансиране.

16. Формират се подходящи вътрешни цени на финансиране за притежаваните активи в търговския портфейл и за търгуемите активи от портфейла на разположение за продажба. Изчислената цена на финансиране отразява очаквания период на държане и поетия ликвиден риск. Това може да се постигне чрез изчисляване на надеждни коригиращи коефициенти на стойността на търгуемите активи, които отразяват възможни внезапни неблагоприятни промени в ликвидността им. Стойността на коефициентите може да се определи чрез стрес-тестове или сценарийни анализи (в съответствие с тези, използвани за изчисляване на ликвидни буфери).
17. Поетите задбалансови ангажименти следва да включват такса, която отразява разходите за ликвидните средства, които са нужни при желание на клиента да усвои ангажимента. При усвояването вътрешната цена на средствата следва да бъде съобразена с очаквания падеж. Структурните звена, предоставили неусвоени ангажименти, които могат да бъдат отменени безусловно, следва да са предмет на подобно третиране, като се отчита възможността за преценка от страна на банката по отношение на усвояването.
18. Механизмът редовно се адаптира и актуализира, за да отговори на променящата се пазарна среда. Въпреки че честотата на актуализация на данните зависи от сложността на дейността и структурата на финансиране, необходимо е създаването на процедури за своевременно установяване на всички съществени промени в пазарната среда, при тяхното настъпване.
19. В съответствие с принципа на пропорционалност, трансферните цени следва да отразяват както текущите пазарни условия и специфичните за банката обстоятелства, така и преките и непреките разходи за финансиране, включително разходите за формиране на ликвидни буфери⁴. Трансферните цени следва да отразяват пазарните условия, наблюдавани през текущия период, както и тяхното очаквано изменение в близко бъдеще.
20. При неблагоприятни условия за финансиране, възможностите на банката за набавяне на ресурси могат да бъдат силно ограничени; може да се изисква допълнително обезпечение, контрагенти могат да решат да усвоят договорените задбалансови ангажименти, извънбалансови дружества могат да изискват допълнително финансиране и т.н. Целта на поддържането на ликвиден буфер е покриването на този потенциален ликвиден риск. Разходите за поддържане на буфера следва да бъдат разпределени между структурните звена и продуктите, които генерират този ликвиден риск. Пример за изчисляване на извънредни ликвидни разходи е представен в приложение № 2.

Принцип 5 - Вътрешните цени се определят чрез надеждни методологии, отчитащи факторите, свързани с ликвидния риск.

21. Моделирането на поведенческите характеристики на активите и пасивите е ключова стъпка при изчисляването на подходящи вътрешни цени. Тази рамка за моделиране

⁴ Вж. Указания на БНБ за ликвидните буфери и периодите на оцеляване.

следва да бъде придружена от надеждна рамка за управление, за да се осигури изчисляването на коректни и прозрачни цени.

22. Поведенческите модели подлежат на независимо валидиране и редовен преглед, за да се вземат предвид всички съществени фактори. Специално внимание се обръща на ефективния падеж и задбалансовите позиции. При всяка съществена промяна в бизнес стратегията, банката следва да извърши преглед на поведенческия модел.
23. Изборът на крива на доходността, отразяваща вътрешните цени, е важен момент, тъй като от нея зависи разпределението на нетния лихвен маржин. Например, ако банка определя по-висока вътрешна цена на разходите за финансиране, това намалява дохода от кредитната дейност и увеличава приходите от депозитите. Вътрешната цена може да се определи въз основа на Eonia, Euribor или Libor кривите за транзакции с променлив лихвен процент и суаповата крива за транзакции с фиксиран лихвен процент. В своите методологии за установяване на кривата на цените, банките могат да използват котираните на вторичните пазари суапове за кредитно неизпълнение или спредове на облигации. Приложението на кривите на доходност от страна на банките може да бъде различно. За падежи, превишаващи матуритета на най-дългосрочните ценни книжа (на банката или подобни), кривата може да бъде изчислена с помощта на модел, използващ срочната структура на лихвените проценти. При спазване на принципа на пропорционалността, банките следва да използват криви на вътрешните разходи за финансиране, разбити по видове валути.

Обикновено са необходими корекции на базисните криви на доходността, които да отразят особеностите на банката и/или на инструментите, като:

- а. *корекции за собствения кредитен риск на банката*, отразяващи факта, че банката не може да се финансира по така определената чиста пазарна цена. Мащабът на тези корекции зависи от кредитното качество на банката, от подчинеността на инструмента и от общите пазарни условия;
- б. *корекции на разликата между курса купува/продава*, които обикновено се правят, за да отразят ползите или разходите, свързани с управлението на ликвидността на пазара;
- в. *корекции на ликвидността*, които се прилагат по отношение на инструменти, които могат да имат еднакъв ефективен падеж, но поради различните си ликвидни характеристики, не носят еднаква цена или разход за банката. Ликвидната премия може да бъде определена при наблюдение на разликите в нивата между кривата на финансиране на банката и суаповата крива (или безрисковия лихвен процент). Суаповата крива служи като измерител на разходите за прехвърляне на лихвен риск, следователно разликите между кривата на финансиране на банката и суаповата крива представляват разходите за набавяне на ликвидност, преди отчитане на ефекта от риска от ненавременна преоценка на пасивите, породен от падежната им структура (term repricing risk);
- г. *корекции поради опционални характеристики*: допусканията за нивата на предплащане са важни за точното изчисляване на нетния доход от продукти като ипотечно

кредитиране, депозити на виждане и спестовни депозити. Трансферните цени на сложни или структурирани продукти, включително тези с нерегулярни парични потоци, опционални характеристики и неопределен падеж, могат да се определят с помощта на предварително дефинирани функции, репликирани портфейли и специфични функции. Банките могат да приложат корекциите поради опционални характеристики, на ниво продукти или портфейли, вместо за отделни инструменти; и

д. други корекции, като например премии за държавен риск и др.

Целта е да се приложи рамка, която отчита различните рискови фактори и взаимодействието между тях.

24. Процесите, свързани с одобрение на продукти и вътрешно ценообразуване, следва да бъдат интегрирани. Продажбата на продукти с правилно определена цена се счита за основен критерий, който гарантира дългосрочното функциониране на банката. Това означава, че когато банката анализира риска и доходността на потенциално нов продукт, тя взема предвид възможното му влияние върху експозицията ѝ към ликвиден риск и потенциалните ползи и разходи от продукта, свързани с ликвидността.

25. Използваните вътрешни цени следва да отразяват пределните разходи за финансиране⁵. Цените включват пределните разходи по отношение на група продукти със сходни характеристики. Тъй като изискваният размер на ликвидния буфер (и неговата цена) се променя при реализация на всеки нов продукт, както и при осигуряване на ново финансиране, банката следва да бъде в състояние да преизчисли условните ликвидни разходи, които са елемент на трансферната цена.

⁵ Разходи за извършване на нови сделки за финансиране на пазара.

Приложение 1

Разпределение на разходите и ползите, свързани с ликвидността – примери

При по-голяма част от изследваните институции в процеса на разработване на Указанията на ЕБО за разпределение на разходите и ползите, свързани с ликвидността, политиката за вътрешно ценообразуване е одобрена от комитет към компетентния орган за управление, който най-често е комитетът за управление на активите и пасивите. В други случаи, самият компетентен орган одобрява политиката, а понякога това се извършва от главния финансов директор. Всички разгледани институции имат методологии за вътрешно ценообразуване. Въпреки това, подходите се различават значително по обхват и детайли.

Звеното за управление на активите, което е независимо от звеното за търгуване, обикновено отговаря за прилагането на системата за трансферно ценообразуване. Във всички случаи, с изключение на един, управлението на активи се счита за разходен център на банката. Като цяло, отделите в рамките на институцията нямат свободен достъп до пазарите за финансиране или набиране на средства и трябва да използват звеното за управление на активи. Степента на детайлност при определяне на ценообразуването се различава значително на ниво отделна транзакция и на ниво структурно звено. В някои системи е позволена промяна на вътрешните цени с цел стимулиране на определени практики. Въпреки това, две от петте разгледани институции не допускат изменения на вътрешните цени. Всички разгледани системи включват ценообразуване на активите, като някои институции формират и вътрешни цени за депозити, а други обхващат всички активи и пасиви. Повечето, но не всички системи, възнаграждават влогонабиращите звена чрез цените в системата.

Цените се променят с различна честота в изследваните институции - ежедневно, седмично или месечно.

Не е налице общоприета методология за изчисляване на вътрешните цени. Всички системи включват в някаква степен преките разходи за финансиране. Подходът варира от използването на безрискова крива и добавяне на съответни спредове, изчислени въз основа на суап за кредитно неизпълнение, до подход, който представя разходите за финансиране като безрисков лихвен процент и ликвидни премии, съответно за срочността и специфични за самата институция. Така например, за кривата на паричния пазар, спредът между овърнайт индекс суапа (OIS) и EONIA се използва за изчисляване на срочната ликвидна премия, а специфичната за институцията ликвидна премия е действителният разход, който институцията понася, след приспадане на безрисковия лихвен процент и ликвидната премия за съответната срочност, но след включване на разходите за изграждане на ликвиден буфер. По-голямата част от институциите включват и непреки разходи. Например, една от институциите изисква всяко звено да извършва собствен стрес-тест, за

да определи необходимостта си от финансиране при извънредни обстоятелства, включително и възможността за усвояване на кредитни линии. Общият размер на буфера е съвкупност от тези индивидуални стрес-тестове. Цената на буфера се формира от разходите за срочното финансиране, необходимо за изграждане на буфера, плюс разликата в доходността на държавни ценни книжа и индекс (Libor и/или Euribor). Тази цена се разпределя по съответните звена, в зависимост от размера на индивидуалните им буфери.

Друга институция оценява всяка притежавана категория активи и прилага коригиращ коефициент, в зависимост от способността на категорията активи да се самофинансира при неблагоприятни условия, чрез обезпечено финансиране или чрез репо сделки. Това означава, че ако един актив се счита за напълно неликвиден, би следвало цялата стойност на актива да бъде финансирана в дългосрочен план. Условните задължения също се счита, че носят ликвиден риск. Очакваните изходящи парични потоци от тези ангажименти, в условията на стрес сценарий, са предварително финансирани с дългосрочен дълг.

Всички институции оповестяват цените си вътрешно, следователно е информирано всяко структурно звено, което се занимава с покупко-продажба на ликвидност. Представянето на различните звена, по отношение на активите и пасивите, силно се влияе от вътрешното ценообразуване на ликвидността.

Вътрешно управление	
Ниво на одобрение на рамката за политиката на вътрешно ценообразуване	- Компетентен орган : 2 - Главен финансов директор : 1 - Комитет за управление на активите и пасивите : 2
Отговорност за прилагане	- Управление на активите : 4 - Управление на активите и пасивите на ниво група : 1
Звено, отговорно за прилагане	- Разходен център : 4 - Приходен център : 1
Възможност за промяна на вътрешните цени, с цел стимулиране на структурни звена	- Да : 3 - Не : 2
Обхват на приложение	
Активи	5 институции
Депозити	3 институции
Всички активи и пасиви	2 институции
Включване на изисквания за финансиране при извънредни обстоятелства	3 институции
Честота на актуализация	
Ежедневно	1
Седмично	3
Месечно	1
Механизъм за ценообразуване	

<p>Елементи, включени във вътрешното ценообразуване</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Безрискова крива + спред на суап за кредитно неизпълнение - Безрисков лихвен процент + срочна ликвидна премия + ликвидна премия на институцията + цена на буфер - Преки разходи за финансиране + срочна премия + цена на буфер - Краткосрочни разходи за финансиране + срочни разходи за финансиране (вкл. условни задължения)
---	---

Приложение 2

Изчисляване на извънредни разходи за ликвидност

За определянето на **извънредните разходи за ликвидност** може да се използва ликвидния буфер, представляващ инструмент за управление на този риск⁶. Тъй като ликвидните буфери се поддържат за покриване на внезапно възникнали допълнителни нужди от ликвидност, за точно определен кратък период от време (напр. с продължителност до един месец), които могат да са породени, например, от неподновяване на финансирането, то цената на буфера може да се приеме като стойност на разходите за покриване на **непредвидения ликвиден риск** за този период от време. Разходите за поддържане на достатъчен по размер ликвиден буфер се изчисляват като сбор от цената на финансиране на ликвидния буфер (разходите за изграждане на ликвидния буфер) и алтернативните разходи за поддържане на високоликвидни активи с по-малка доходност. По-ниската доходност е алтернативната цена, която банката плаща, за да се "застрахова" срещу ликвиден риск. Този показател е сравнително прецизен, защото е динамичен (той се променя заедно с пазарните условия и с рисковата експозиция на банката) и е ориентиран към бъдещето (определя разходите за покриване на бъдещи нужди от ликвидност). Тези разходи могат да се отнесат към финансирането със съответните срокове (в този пример - до един месец).

⁶ Ликвидният буфер обикновено се състои от високоликвидни активи.